

“маркіраванасці” унутры парадыгматычных апазіцый важнае для ўсіх узноўняў структуры мовы.

Выдзяляюць два тыпы стылістычнай афарбоўкі: функцыянальна-стылістычную і эмацыянальна-ацэначную. Функцыянальна-стылістычная афарбоўка абумоўлена пастаянным выкарыстаннем той ці іншай адзінкі мовы ў канкрэтным функцыянальным стылі мовы. Гэта прыводзіць да таго, што і сама дадзеная адзінка мовы атрымлівае афарбоўку, характэрную для пэўнага стылю. Гэтая афарбоўка асабліва яркая бачыцца ў нехарактэрным для адзінкі кантэксце. Гэтая асаблівасць спецыяльна выкарыстоўваецца пісьменнікамі ў мастацкіх мэтах. Эмацыянальна-ацэначная (стылістычная) афарбоўка неадлучная ад значэння лексічнай адзінкі. Яна праяўляецца ў любой сферы выкарыстання гэтай адзінкі, нават у самых мінімальным кантэкстах і самастойна. Размежаванне функцыянальна-стылістычнай і эмацыянальна-ацэначнай афарбовак носіць абстрактны характар. У рэальнай маўленчай дзейнасці слова заўсёды выступае ў адзінстве сваіх фармальных, функцыянальных і змястовых своеасаблівасцей; у адзінстве фанетычнага, граматычнага, марфалагічнага, славаўтваральнага, сінтаксічнага, лексіка-семантычнага і стылістычнага бакоў.

Спіс літаратуры

1. Арнольд, И.В. Лексикология современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / И.В. Арнольд. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 1986. – 276 с.
2. Балли, Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Изд. иностранной литературы, 1961. – 394 с.
3. Сцяцко, П.У. Праблемы нормы, культуры мовы / П.У. Сцяцко. – Гродна, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Я. Купалы, 1998. – 293 с.
4. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы / М.Я. Цікоцкі. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.
5. Юрэвіч, А.К. Стылістыка беларускай мовы / А.К. Юрэвіч. – Мінск. – 1976. – 303 с.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАГА АДЗЕННЯ

УА “Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт”

Ласіцкая В.М., 1 к., 33 гр., ЛФ

Кафедра рускай і беларускай моў

Навуковы караўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Адзенне – адна з важнейшых частак матэрыяльнай культуры, каштоўная крыніца для даследавання этнічнай гісторыі таго ці іншага народа. З’яўляючыся здабыткам агульначалавечай культуры, адзенне

заўсёды адлюстроўвае канкрэтнае гісторыка-эканамічнае становішча народа.

Народнае адзенне шчыльна звязана з гісторыяй народа, з укладам яго жыцця, а таксама з прыроднымі і сацыяльнымі ўмовамі. На працягу стагоддзяў выпрацоўваліся найбольш мэтазгодныя тыпы адзення, якія адпавядалі характару заняткаў, быту і эстэтычным схільнасцям той ці іншай супольнасці людзей.

Хаця адзенне ў цэлым і не з'яўляецца застылай катэгорыяй і з развіццём грамадства пастаянна мяняецца, аднак яго крой, характар упрыгожанняў, тэрміналогія вельмі ўстойлівыя. Гэта ўстойлівасць дазваляе выкарыстоўваць адзенне для высвятлення ўзаемаўплываў паміж народамі ад старажытнасці да цяперашняга часу.

Значэнне народнага адзення як крыніцы для вывучэння этнічнай гісторыі і ўзаемасувязей народаў адзначалі шмат даследчыкаў гэтай праблемы ў нашай краіне і за мяжой. Але каб падысці да такога пункту погляду на адзенне, этнаграфічная навука прайшла доўгі і супярэчлівы шлях.

Найбольш грунтоўныя даследаванні па народным адзенні пачалі з'яўляцца ў канцы XIX і ў асноўным у XX ст.

Да гэтага часу звесткі аб народным адзенні наогул і аб беларускім у прыватнасці былі раскіданы па шматлікіх артыкулах, зборніках і дакументах.

Найбольш раннія звесткі аб беларускім народным адзенні адносяцца да XVI ст. У "Статуце Літоўскім" (1588) пералічваюцца некаторыя прадметы верхняга адзення (сярмягі, футры), галаўныя ўборы (наміткі) і інш.

У некаторых судовых актах, актах па падзелу маёмасці, завяшчаннях і іншых дакументах XVI-XVII стст., апублікаваных у шматтомных выданнях Віленскай археаграфічнай камісіі, маюцца звесткі аб асобных прадметах касцюма феодалаў і гараджан, а ў радзе выпадкаў і сялян. Так, напрыклад, у "Перачні" спусташэнняў у маёнтку Давыд-Гарадок у 1665 г. гаворыцца: "Подданным жито на полях жать не допускали, коней, волов, семена жита целиком брали, сошники с сох снимали, сермяги с подданных, на дороге встретивши и в поле заставши, сдирали".

Цікавыя звесткі аб адзенні можна знайсці ў таможных кнігах беларускіх гарадоў: Брэста, Магілёва, Віцебска і інш.

Помнікі беларускай пісьменнасці XVI-XVII стст. таксама з'яўляюцца каштоўнай крыніцай пры вывучэнні адзення, таму што іменна ў гэты перыяд сфарміраваліся многія асаблівасці беларускага народнага адзення.

У канцы XVIII ст. выходзяць у свет спецыяльныя працы, дзе апісваецца быт усіх народаў, якія пражываюць у Расіі. У вялікай працы І. Георгі ёсць малюнак і беларускага касцюма, па якім можна скласці агульнае ўяўленне аб комплексе адзення таго часу на Магілёўшчыне.

Значныя матэрыялы па беларускім адзенні публікаваліся ў розных польскіх выданнях. У сярэдзіне XIX ст. убачыла свет кніга Е. Тышкевіча "Апісанне Барысаўскага павета". Гэта кніга аказала значны ўплыў на наступныя работы этнаграфічнага плана па Беларусі. У XIX ст. быў сабраны значны матэрыял па этнаграфіі наогул і па народным адзенні ў прыватнасці.

Сістэматычнае збіранне этнаграфічных матэрыялаў, у тым ліку і па адзенні, пачынаецца з часу заснавання Рускага геаграфічнага таварыства. У 1847 г. таварыства распрацавала спецыяльную праграму і разаслала яе па ўсёй Расіі. Геаграфічнае таварыства ўзяло на сябе таксама навуковую апрацоўку і публікацыю сабраных звестак. Найбольш цікавыя матэрыялы былі змешчаны ў першых трох выпусках "Этнаграфічнага зборніка" – друкаванага органа геаграфічнага таварыства. Тут знаходзяцца цікавыя звесткі аб адзенні многіх беларускіх паветаў. Адказы на анкету, падрыхтаваную і разасланую Рускім геаграфічным таварыствам, захоўваюцца і ў архіве таварыства. У іх таксама змяшчаюцца каштоўныя звесткі, толькі, на жаль, у большасці выпадкаў яны вельмі кароткія і не даюць магчымасці ўявіць крой, расфарбоўку тканіны і характар упрыгожанняў касцюма.

Звесткі па беларускім адзенні сярэдзіны XIX ст. маюцца ў апісаннях афіцэраў Генеральнага штаба. Цікавыя матэрыялы па адзенні Гродзенскай губерні прыводзяцца П. Баброўскім. Яны адлюстроўваюць мясцовую спецыфіку, а таксама своеасаблівасці ў адзенні розных сацыяльных груп Гродзеншчыны.

Значныя матэрыялы па адзенні былі сабраны ў 60-х гадах XIX ст. для антрапалагічнай выставы (1867), арганізаванай Таварыствам аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі. Апісанні, дасланыя ў гэта таварыства ў адказ на праграму, распрацаваную пад кіраўніцтвам В. Ф. Мілера і разасланую ў 90-х гадах, змяшчаюць карысныя звесткі па агульнай тыпалогіі беларускага народнага адзення.

Шмат звестак пра народнае адзенне змешчана ў радзе этнаграфічных прац другой паловы XIX і пачатку XX ст., якія ўяўляюць сабой апісанне асобных вёсак, раёнаў, вялікіх абласцей. Цікавыя звесткі па адзенні ў розных месцах Беларусі парэформеннага перыяду абагульнены ў капітальных працах П. В. Шэйна, М. Я. Нікіфароўскага, Е. Р. Раманова.

У канцы XIX – пачатку XX ст. у Расіі разгарнулася работа па збору музейных экспанатаў. Складаюцца спецыяльныя праграмы, публікуюцца каталогі. Асаблівая цікавасць праяўляецца да народнага адзення. На падставе этнаграфічных экспанатаў выстаўкі 1867 г. у Маскве з'явілася праца В.Ф. Мілера, у якой даецца апісанне адзення ўсходнеславянскіх народаў.

Ужо ў перадрэвалюцыйныя гады па народным адзенні быў сабраны багаты рэчавы матэрыял, які зараз з'яўляецца унікальнай крыніцай для вывучэння народнага адзення. Тут у першую чаргу трэба адзначыць

значныя калекцыі па беларускім народным адзенні, сабраныя выдатнымі беларускімі этнографамі Е. Р. Раманавым, А. К. Сержпутоўскім і іншымі збіральнікамі. Большасць гэтых калекцый захоўваецца цяпер у Дзяржаўным музеі этнаграфіі народаў СССР у Ленінградзе – буйнейшым сховішчы прадметаў быту народаў нашай краіны.

Дарэвалюцыйныя калекцыі гэтага музея былі значна папоўнены беларускімі экспанатамі ў савецкі час. Каштоўныя калекцыі па беларускім традыцыйным адзенні сабраны Г.Я. Дуйсбург, А.С. Бяжковічам і інш. Мэтанакіраваны збор рэчавага матэрыялу па народным адзенні праводзіўся беларускімі гісторыка-краязнаўчымі музеямі, якія існуюць у многіх гарадах рэспублікі.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі побач з асобнымі апісаннямі адзення ўсходніх славян з'яўляюцца спецыяльныя даследаванні, у якіх адзенне разглядаецца як адна з важнейшых крыніц пры вывучэнні этнічнай гісторыі народа.

Д.К. Зяленін адным з першых выкарыстаў матэрыялы па народным адзенні ўсходнеславянскіх народаў у якасці крыніцы для даследавання іх этнічнай гісторыі. Д. К. Зяленін у сваіх даследаваннях абпіраўся на канкрэтныя, добра дакументаваныя матэрыялы. Ён распрацаваў падрабязную класіфікацыю адзення, у аснову якой паклаў найбольш тыповыя адзнакі той ці іншай рэчы. Параўнаўча-этнаграфічная метадыка Д. К. Зяленіна ў далейшым развівалася і ўдасканалвалася ў працах сучасных даследчыкаў народнага адзення.

У Беларусі ў даваенныя гады вялася вялікая збіральніцкая праца па матэрыяльнай культуры. І. А. Сербавым была падрыхтавана грунтоўная манаграфія па народным адзенні. Але ў гады Вялікай Айчыннай вайны і варажай акупацыі яна была страчана, як і іншыя этнаграфічныя матэрыялы. Захаваўся толькі альбом, які перад вайной быў здадзен у друкарню імя І. Фёдарова, што знаходзіцца ў Ленінградзе.

З 1965 г. сектар этнаграфіі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР сумесна з акадэміямі навук Украінскай і Малдаўскай ССР распачаў вялікую працу па стварэнні рэгіянальнага гісторыка-этнаграфічнага атласа. На працягу пяці гадоў супрацоўнікі сектара этнаграфіі з дапамогаю студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта праводзілі работу па збору матэрыялаў для атласа Украіны, Беларусі і Малдавіі. Збор матэрыялаў праводзіўся па дакладна распрацаванай тыпалогіі і метадыцы, што дало плённыя вынікі. На працягу рада гадоў праводзіліся спецыяльныя маршрутныя экспедыцыі па зборы апісальнага і ілюстрацыйнага матэрыялу. У выніку было даследавана звыш за 100 населеных пунктаў па 2-3 у кожным раёне рэспублікі.

Збор палявога матэрыялу быў звязан з вялікімі цяжкасцямі. Традыцыйнае адзенне ў асноўным выйшла з жывога штодзённага ўжытку. Характар традыцыйнага адзення часта даводзілася ўстанаўліваць па расказах.